

TÎRGOVIȘTEA ÎN PERIOADA REGULAMENTARĂ

CLEOPATRA IONESCU, MIHAI OPROIU

Intrarea în vigoare a „Regulamentului Organic” are urmări deosebit de importante pentru dezvoltarea ulterioară a Tîrgoviștei, în domeniul economiei, administrației și culturii.

În perioada de care ne ocupăm se respectau hotarele vechi ale orașului. În urma poruncii Departamentului din Lăuntru „*de a se mărgini întinderea orașelor după trebuință*”, magistratul orașului Tîrgoviște raportează forului tutelar că : „*întinderea raionului acestui oraș va fi pe unde a fost mai înainte*”, pînă în șanțul cel vechi de care a fost înconjurat, „*adică din partea din susul orașului, pe marginea vechiului șanț al cetății, din casele lui Dinu Bobocă la vale, pe lângă cișmeaua Tîrgului de Afară și de acolo tot la vale pe șanț pînă în dreptul hanului medelnicesei Elenchii Ciocîrlănoaiei, continuînd pînă în poarta sîrbilor ce s-au numit a Cetății în Ulița Mare și de acolo tot pe marginea șanțului cetății pînă la spatele morii de zid a sfintei mitropolii pe apa iazului, luînd-o în sus pînă la podul lui Bănică Pavel, apoi continuînd pe linia iazului pînă la podul cel mare pe riul Ialomița, după moara lui Nicolae Calcîu, pînă în moara de zid a lui Dumitru Sîrbu și de acolo în casa lui Dinu Bobocă pe ulița mare unde s-au început*”.

Întrările principale ale orașului sînt semnate prin barierele de la *Tîrgul de Afară* ce se află pe ulița Cimpulungului ; la *Suseni*, de unde se continuă ulița drumurilor plaiurilor ; la *Poștă* spre drumul Bucureștilor, pînă în poarta sîrbilor ce s-au numit a Cetății ; la *Podul lui Bănică* ; la *Podul cel Mare* de pe riul Ialomița și la *Hanul Elenchii Ciocîrlan*, aflat pe drumul poștii ce duce spre Găiești ¹.

Drumul Teișului, ulița de la cîrciuma Simnichii și drumul Ploieștilor „*de la grădina Geartului*” ², sînt mai puțin importante, folosite însă frecvent de cei care se eschivau de la diferite obligații.

¹ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 27/1844. f. 2, 57, 68.

² Idem. dos. nr. 8/1843. f. 25.

În perioada anilor 1831—1844 se consemnează o creștere a populației orașului, construindu-se case „afară din șanțu la margine”³. Prin jurnalul încheiat de magistratul orașului se constată că în urma delimitării orașului „pînă în șanțul cel vechi”, au rămas în afară „182 case, împrejurul cărora s-au și făcut măsurătoarea celor 200 stînjeni”. Încercînd să motiveze această situație, în anul 1845 magistratul raporta Departamentului din Lăuntru că cei rămași în afara orașului sînt „străini veniți a se hrăni pe slobodul pămînt al orașului fără nici o dare”⁴.

Circulația în oraș se făcea prin ulițe denumite mai tîrziu străzi. La 9 octombrie 1831, din porunca visteriei, Sfatul orășenesc împreună cu ocîrmuitorul județului, procedează la „alegerea ulițelor dovedind prin semne care sînt mari și mai însemnate sau mici”. Ulița Mare cunoscută din vechime, rămîne în continuare principala arteră a orașului. Mai sînt cunoscute ulița Gorgotii, ulița Tîrgului de Afară, ulița Mahalalei Crețulescu, drumul Oborului, ulița Sasului, ulița Brașovului, ulița Stelii⁵.

Regulamentul Organic acordă fabricanților „cărți de apărare pentru un număr de ani hotărîți, dar niciodată privilegiul de a lucra numai ei acel meșteșug” și hotărăște că „stăpînirea va ocroti așezarea fabricilor și manufacturilor”⁶. Meșteșugarii sînt grupați în corporații, consemnate în documente și ca „stărostii de meseriași”. În anul 1835 Stărostia de meseriași număra 157 patentari, menținîndu-se constant pînă mai tîrziu⁷.

În cadrul ocupațiilor meșteșugărești se reliefează prelucrarea produselor agricole cunoscute din vechime. Morile existente pe iaz continuă să-și desfășoare activitatea. Sînt cunoscute: moara de zid a Mitropoliei, moara Herăstrăului, moara lui Mihalache Preda, a lui Costi Lambriu, a lui Nicolae Calciu, moara de zid a lui Dumitru sirbul, moara Gorgotii, moara lui Nicolae Hiotu ș.a.s. Făina obținută era prelucrată de meșteșugari cu diferite specialități. Se consemnează existența brutarilor, simigiilor, cofetarilor și covrigarilor. Dintre acestea meșteșugul brutarilor este cel mai dezvoltat. Aceștia sînt organizați în „corporație” întîlnită în actele vremii și sub denumirea de „iznaful brutarilor”⁸. Simigii se dovedesc ca buni cunoscători ai meșteșugului. Ei nu lucrează

³ Idem, dos. nr. 5/1839, f. 11.

⁴ Idem, dos. nr. 27/1844, f. 39, 57.

⁵ Idem, fondul Ocîrmuirea jud. Dimbovița, dos. nr. 2202/1831, f. 1; fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 10/1833, f. 11; dos. nr. 7/1848, f. 6; dos. nr. 23/1834, f. 12, 17; dos. nr. 9/1845, f. 23, 24.

⁶ Regulamentul Organic, Buc., 1832, f. 102.

⁷ I. Cojocaru, *Documente privitoare la Țara Românească, 1800—1850*, Edit. Științifică, 1959, vol. II, p. 601; v. și Arh. St. Dimbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 26/1843, f. 25.

⁸ Idem, dos. nr. 27/1844, f. 5; dos. nr. 2/1844, f. 4; dos. nr. 10/1839, f. 38; dos. nr. 8/1843, f. 23.

⁹ Idem, dos. nr. 18/1838, f. 32, 53.

marfă în cantități mari pentru că „se răcește materialul și ies simigii cruzi, nefiind în mărime ca piinea și spornici la lucrare, trebuind mai întâi fierți și apoi copti”¹⁰. În perioada de care ne ocupăm sînt atestați bragagii¹¹ și un Anton cafegiu „care închiria cafeneaua de la plimbarea publică”.¹²

Este cunoscut în orașul Tîrgoviște și „iznaful măcelarilor”. Scaunle de tăiat carne sînt situate la Curtea domnească și Mitropolie¹³, unde se făcea și vînzarea.

Zalhanalele reprezintă forme de manufactură, în care se folosește mina de lucru salariată. În anul 1831, în orașul Tîrgoviște sînt consemnate patru zalhanale, situate pe riul Ialomița și pîriul Ilfov. Numai în două luni s-au tăiat 616 boi, 8886 capre, obținîndu-se 47 630 oca seu și 11 768 cerviș. Proprietarii acestor manufacturi sînt obligați să aibă „pod de apă unde să se facă tăierea vitelor spre a se putea scurge sîngele în apă”. Pentru respectarea curățeniei doctorul ocrugului controla periodic zalhanalele¹⁴.

Locuitorii orașului Tîrgoviște fabricau rachiu în velnițele și povernele situate pe „apa Ialomiței, cu depărtare de oraș”, iar vutcarii în „cazane mici preface spirtul în vutcă”¹⁵.

De prelucrarea pieilor se ocupau tăbăcarii, constituind cel mai important meșteșug din oraș. De reliefat este și faptul că starostele corporației meseriașilor din oraș este Grigore tabacu¹⁶. În anul 1832 sînt menționate „7 tăbăcării în oraș”¹⁷, asigurînd materia primă pentru cojocari, cismari, pantofari, opincari. Cojocarii sînt organizați în „breasla cojocărească”. În anul 1835 sînt atestați 14 cojocari din care 12 sînt „meșteri cu prăvăliile lor și de sineși stăpîni, iar ceilalți 2 fără prăvălii”¹⁸. Numărul cizmarilor se ridică la 34 și sînt grupați în jurul „arastalei cizmarilor”, o parte din ei avînd și prăvălii unde își desfășeau produsele¹⁹. Mai sînt atestați pantofari, opincari, cavafi, croitori, plăpumar, abagii, șalvaragi și zegheri²⁰.

¹⁰ Idem, dos. nr. 22/1847, f. 4.

¹¹ I. Cojocaru, *op. cit.*, pp. 600—601.

¹² Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 24/1847, f. 32.

¹³ Idem, dos. nr. 9/1838, f. 72.

¹⁴ Idem, fondul Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 2878/1831, f. 36; fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 14/1837, f. 7; dos. nr. 13/1838, f. 75; v. și I. Cojocaru, *op. cit.*, pp. 600—601 și 838.

¹⁵ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 2/1832, f. 3.

¹⁶ Idem, dos. nr. 25/1832, f. 14.

¹⁷ Idem, fondul Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 3198/1832, f. 43—46.

¹⁸ Idem, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 7/1844, f. 49; v. și I. Cojocaru, *loc. cit.*

¹⁹ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 1/1847, f. 6; v. și I. Cojocaru, *loc. cit.*

²⁰ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 1/1847, f. 12; dos. nr. 41/1847, f. 26; dos. nr. 7/1836, f. 2; v. și I. Cojocaru, *op. cit.*

Fabricarea lumânărilor a cunoscut o dezvoltare însemnată, întilnindu-se, în 1832, în Tîrgoviște o fabrică care producea 25.000 ocale pe an ²¹.

Meseriile la comandă sînt o formă frecventă în economia orașului, întilnită în industria metalelor feroase : cuțitărie, tinichigerie, căldărărie și în industria metalelor prețioase cerclărie ²².

Materialul de construcție este pus la dispoziție de către „cărămidăria dintre iazuri“, iar meșterii orașului sînt zidarii, dulgherii și timplarii ²³.

Comerțul continuă să aibă un rol important în viața economică a orașului. Negustorii sînt grupați în corporații, avînd în frunte pe Ioniță staroste ²⁴. În anul 1835 sînt consemnați 280 patentari, numărul acestora fiind în continuă creștere.

În cadrul comerțului, un loc important îl reprezenta Tîrgul din Lăuntru situat în centrul orașului. Spre deosebire de Tîrgul de Afară, care este deschis numai vinerea, în Tîrgul din Lăuntru se vindea în tot cursul săptămîinii cu excepția „duminicilor cum și douăsprezece praznice ce sînt peste an“. Pentru soluționarea plingerilor patentarilor s-a ales un staroste și o comisie de neguțători ²⁵.

Existent încă din perioada anterioară, tîrgul de săptămîină, reprezenta un loc important de schimb între locuitorii satelor din județ și orașeni. Situat în partea de N—V, a orașului, pe drumul Cîmpulungului, acest tîrg este cunoscut de toți sub denumirea sugestivă de „Tîrgul de Afară“. În noaptea de 6 octombrie 1829, a izbucnit un foc care a distrus „tîrgul aceluia oraș Tîrgoviște“. Aprins dintr-o prăvălie a lui Nicolae Tănăsescu, focul nu a putut fi oprit căci „prăvăliile erau lipite una de alta și focul s-a împuternicit fiind grozav, atît din pricina vîntului, cît și din a depărtării apii“ ²⁶. Deși distrugerile sînt mari, Tîrgul de Afară s-a refăcut reprezentînd pentru locuitorii orașului o importantă activitatea economică și sursă de venituri.

Documentele consemnează că „Tîrgul de Afară de nepomeniți ani se face în acest loc la marginea orașului, loc cu destulă întindere, spre a închide oborul de vite pe toată săptămîina, felurimi de mărfuri și materiale ce vin spre vînzare pentru îndestularea orașului și a județului întregu : care cu lemne de foc, grinzii, scînduri, șindrîlă și alte feluri

²¹ Arh. St. Dîmbovița, fondul Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 3198/1832, f. 43, 46.

²² Idem, dos. nr. 1/1847, f. 8 și 22 ; dos. nr. 31/1847, f. 37 ; dos. nr. 27/1843, f. 125.

²³ Idem, dos. nr. 4/1839, f. 187 ; v. și I. Cojocaru, *loc. cit.*

²⁴ Ibidem.

²⁵ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 23/1835, f. 1 ; fondul Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 2198/1831, f. 1—2.

²⁶ Arh. St. București, fondul Dvornicia din Lăuntru, dos. nr. 2/1829, f. 11.

de *cherestea, zaharale, zarzavaturi, măcelării, băuturi și orice alte de neapărată trebuință*²⁷.

În cadrul județului, Tîrgul de Afară întrecea cu mult tîrgurile de la Găești și Potlogi. Aici se întîlnesc și prăvăliile unor negustori din satele județului ca Vilcana, Aninoasa, Priseaca, Băleni și Mahala, fiind principala piață de schimb din județ²⁸.

Negustorii situați în Tîrgul din Lăuntru fac demersuri pentru mutarea Tîrgului de Afară în oraș „*pe un strîmt, locșor ce este înaintea porții sfintei Mitropolii și care este aproape de prăvăliile lor*“. Un pas important l-a reprezentat lărgirea terenului destinat viitorului tîrg, prin convingerea lui I. Cîmpineanu care cedează „*locul său drept dar pentru piață*“. S-a intervenit și la Departamentul din Lăuntru pentru sprijinirea mutării tîrgului. La 17 ianuarie 1846 se întocmește o statistică de numărul locurilor și de prăvăliile existente la Tîrgul de Afară cu plata de embatic, iar la 21 ianuarie sînt chemați în presudvia magistratului pentru a se citi „*porunca Departamentului din Lăuntru privind mutarea tîrgului de săptămîină în lăuntru orașului pe două locuri ce s-au hotărît*. Noul tîrg urma să se stabilească pe terenul primit de la I. Cîmpineanu și pe c parte din grădina mitropoliei, în sumă de 2 două pogoane și una sută patru zeci și opt stînjeni cvadrați. Tîrgul de săptămîină urmează „*să fie împărțit pe fiecare clasă de vînzători, precum și cei cu producături de orice felurime : cherestele, zarzaragii, cîrciumari, pescari, corrigărese, pitărese, săpunari, olari, zegheri și opincari, însemnînd și întînderea oborului de vite*“. La 4 februarie 1846 erau numiți orînduiții cu însemnarea pieții celei noi, hotărîndu-se să se ridice alt gard la mitropolie și se însemnase locul viitorului tîrg“. Magistratul orașului raporta că s-au făcut pași însemnați în mutarea tîrgului după dorința orașenilor „*pentru mai bun alîșverîș al neguțătorilor tîrgoveți și pentru înlesnirea celor sărmani ce nu puteau să meargă acolo în atîta depărtare*“. Pe de altă parte, cei nemulțumiți încearcă să găsească soluții noi pentru menținerea tîrgului în acelaș loc. Este consemnată plîngerea semnată de 87 orașeni care propun „*să facă și alt tîrg marțea, acolo unde au fost cel mai dinainte*“. Cererea este respinsă sub motiv că „*vor putea dobîndi înaintarea datorîilor de obște, dar amîndouă se vor nimici și simți toate pagubele în fondurile casei magistratului*“. Nereușind să păstreze tîrgul pe vechiul loc, tîrgoviștenii solicitau domnului Gheorghe Bibescu „*ca ori să mute tîrgul unde a fost s-au să li se dea voe a face și numitu tîrg marțea*“. Rezoluția domnului pusă la 21 martie 1846 arăta că nu vede nici o vătămăre de a se face piața în acelaș loc și respinge cererea pe motiv că „*s-a și pus în lucrare*“.

În felul acesta tîrgul rămîne să-și desfășoare activitatea pe noul loc și magistratul lua măsuri pentru evitarea „*îmbulzelii a căruțelor*

²⁷ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 21/1840, f. 105.

²⁸ Idem, dos. nr. 7/1843, f. 211 ; dos. nr. 1/1844, f. 66 ; dos. nr. 29/1846, f. 3.

care vin în piață”, iar poliția să supravegheze „de a nu mai poposi în piața târgului căruțe goale, ci numai acelea cu lucruri de vânzare”. Până la 26 octombrie 1846 au fost luate locuri cu embatic pentru prăvălii „120 de nume”. În noul târg nu sînt admiși să-și ridice prăvălii cei care aveau în Tîrgul din Lăuntru, ci numai cei „care șed pe la mahalale”. Negustorii sînt grupați după ocupații: linia circiumarilor, ulițe ale cavafilor, măcelarilor, mătăsarilor, pescarilor, săpunarilor, cizmarilor, oborul vitelor, locuri pentru producturi, cherestele și rotărie etc.

Piața cea nouă a târgului de săptămîină crește în prestigiu, numărînd peste 100 de prăvălii, înființate în dauna „desființatului târg de afară”, care intră în toponimia orașului sub denumirea de „Oborul Vechi”²⁹.

Tirgurile periodice sînt reprezentate prin existența „Tîrgului Moșilor”, care se ține anual și aduce venituri însemnate. Prăvăliile și circiumile cu umbrar sînt așezate în linie cu două rînduri lăsîndu-se ulița largă de două trăsuri. Asemenea măsuri sînt aplicate și la carele cu bucate, cherestea, olării, donițe și altele. Se căuta ca oborul de vite să nu se strimteze, ci să fie slobod și încăpător indetul”. Cei care participau la acest târg plăteau la intrare o taxă care constituia „haraetul târgului moșilor”. Astfel, de la carele străine încărcate cu produse, cu doniți, cu oale și cherestea se lua cîte un leu, precum și de la circiumarii străini, „numai prăvăliașii orășeni” plătesc cîte 13 parale³⁰.

În orașul Tîrgoviște, alături de meșteșugari și negustori, întîlnim numeroși „plugari de oraș” care se îndeletniceau cu agricultura. Din raportul ocîrmuirii către Visteria Țării Românești reese că „în catagrația ce s-au făcut s-au osebit două mahalale cu două vopsele” solicitînd și doi pircălabi care se vor ocupa cu „strîngerea banilor capitației, precum și la alte întîmplătoare trebuințe neapărate”³¹.

În cele două mahalale ale orașului există un număr de 408 familii dintre care în mahalaua Mitropoliei sînt cuprinși 225, iar în mahalaua sfîntul Gheorghe 183 familii, de la ambele mahalale percepîndu-se, de exemplu, numai în perioada 1 ianuarie—1 octombrie 1838, suma de 12240 lei³². În acest timp, pe moșia orașului Tîrgoviște sînt incluse satele Ulmi-Curi, Colanu și Priseca. Organizarea fiscală a contribuabililor din satele menționate în cele trei categorii: frunțași, mijlocași și codași, au contribuit la adîncirea procesului de diferențiere a țărănimii. Formîndu-și un capital monetar prin asuprașirea consătenilor la operațiile de alcătuire a rolurilor fiscale și de colectare a birurilor,

²⁹ Colecția de documente a Muzeului județean Dîmbovița, inv. nr. 265/4509; Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 6/1846, f. 1, 5, 21, 35, 44, 14, 26, 227, 238, 264; dos. nr. 21/1840, f. 105; dos. nr. 7 bis/1846, f. 1—4; dos. nr. 1/1847, f. 37; dos. nr. 31/1847, f. 37; dos. nr. 58/1847, f. 1.

³⁰ Idem, dos. nr. 5/1845, f. 65; dos. nr. 20/1839, f. 80; dos. nr. 26/1844, f. 224.

³¹ Idem, fondul Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 2198/1831, f. 50—51.

³² Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 20/1839, f. 22.

țărani frunțași, reprezentanți ai fiscului în satul lor, puteau întreprinde afaceri comerciale. Pe de altă parte locuitorii „*au coprins locuri nu câte le-ar fi fost de trebuință, pentru casele lor, ci cu prisos și au început de la o vreme încoace a le întrebuița în chip de proprietate, dându-le atât la orășeni, cât și la străini cu dijmă și zece zile clacă*“³³.

Sînt scutiți de podvezi „*slujitorii sfatului și coșarii ce sînt trebuincioși la măturatul coșurilor*“³⁴. O altă obligație a locuitorilor din satele Ulmi-Curi, Colanu și Priseaca este „*să plătească capitația a 6 pădurari ce păzesc opriturile orașului*“³⁵.

În perioada de care ne ocupăm în bugetul Sfatului Orășănesc nu exista nici un articol care să prevadă cheltuieli de judecată. Departamentul din Lăuntru dă dezlegare magistratului orașului Tirgoviște „*ca pe temeiul art. 19 din regulamentul sfaturilor orășenești să cisluiască acea sumă pe orășeni, ca pentru un lucru ce atinge de folosul obștii orașului*“. În procesul ce a avut loc între Sfatul Orășănesc și clucereasa Elenca Dudeasca, pentru călcarea moșiei orașului, „*s-au făcut cisle pe orășeni și pe locuitorii satelor de pe moșia orașului*“. Din jalba unor locuitori către ocîrmuire reese că s-a făcut cislă numai pe 295 familii „*și fiindcă orașul îl știm de 800 de familii, mulți orășeni zic că o să pornească cu jalba la înalta stăpînire*“³⁶. Din neconcordanța existentă între situația trimisă și cea reală reese că dregătorii fiscali își însușeau venituri importante prin trimiterea de situații false.

Această perioadă se distinge prin adîncirea contradicțiilor dintre clase și constatăm că însăși pe teritoriul orașului un loc însemnat îl ocupă contradicțiile dintre țărâtime și arendași. Locuitorii satului Colanu au făcut cunoscut prin jalbă că sînt forțați cu dorobanți „*să răspunză o sumă de bani ce zice că sînt datori către fostul arendaș*“³⁷.

Situația grea a satelor existente pe „moștenirea“ orașului este recunoscută și de Sfatul Orășănesc, printr-un raport înaintat Departamentului din Lăuntru, prin care solicită scutire de contribuție la casa de sfat „*fiind oamenii săraci și supărați de atîtea contribuții făcute în oraș, cum adică școală, podul și altele la care deopotrivă cu orășenii sînt supuși*“³⁸.

Ca urmare a dispozițiilor din Regulamentul Organic, în orașul Tirgoviște s-au înființat instituții publice, cu un corp de funcționari permanenți, fiind incluse condițiile de numire, salarizare, pensionare etc. S-a acordat o importanță deosebită problemelor reorganizării pe baze noi a vieții urbane. Noua administrație a orașului Tirgoviște a fost pusă sub autoritatea Departamentului din Lăuntru.

³³ Idem, dos. nr. 11/1833, f. 1.

³⁴ Idem, dos. nr. 5/1845, f. 170.

³⁵ Idem, dos. nr. 9/1844, f. 47 ; dos. nr. 12/1843, f. 9

³⁶ Ibidem, inv. 12/1840, f. 2, 61, 85

³⁷ Ibidem, f. 63.

³⁸ Idem, dos. nr. 21/1840, f. 93.

Prin punerea în aplicare a Regulamentului Organic, începând cu anul 1831, în oraș s-a înființat „Sfatul Orășnesc”³⁹, care prin schimbările de denumire și reorganizare avea să devină mai târziu „Primăria orașului Tîrgoviște”. Orașul este împărțit în nouă mahalale, care poartă denumirea bisericii din cartierul respectiv. Din fiecare mahalala se aleg câte trei deputați, în total fiind 27.

Sfatul orășnesc este compus dintr-un prezident și trei membri, pe care societatea contemporană îi numea „mădulari”. Alegerile se făceau anual de către deputații mahalalelor. Aceștia, la rîndul lor, erau desemnați de către mahalagii „*în vîrstă de 25 ani și proprietari de un acaret nemișcător la un preț de lei 2000 cel puțin*”⁴⁰.

De reliefat este și faptul că printre persoanele care au dreptul de a alege deputați de cartier, deci cu un venit de cel puțin 2000 lei, erau în special meșteșugari. Sînt menționați Radu boiangiu, Costea croitor, Nică Soare bărbier etc. În componența „Sfatului Orășnesc” puteau fi aleși „*pămînteni care vor fi așezați cu locuința în orașul unde se face alegerea, în vîrstă de 30 ani și vor avea un acaret nemișcător la preț de 8000 lei*”⁴¹.

Primul Sfat Orășnesc ce a intrat în funcție în decembrie 1831, avea în frunte pe Nicolae Andronescu desemnat ca prezident (Vezi anexa).

În atribuțiile mai importante intrau aprovizionarea orașului „cu articole de întîia trebuință : pîine, carne, sare, „reparația tulumbei și sacalelor de la comanda focului, cvartiruirei militarești, tocmirile ce sînt legiuite pentru înfrumusețarea orașului, îmbunătățirea clădirilor atît publice cît și particulare, așternerea ulițelor cu piatră, iluminarea orașului, ținerea cheltuielilor cu hrana arestaților”⁴², precum și strîngerea veniturilor și evidența cheltuielilor orașului.

Modernizarea vechilor instituții și crearea celor noi, creșterea volumului de acte, a adus după sine necesitatea obiectivă de reorganizare și modernizare a sistemului de lucru din cancelariile acestora. S-a impus un nou sistem de registratură și de constituire a dosarelor. Din porunca Departamentului din Lăuntru, magistratul orașului se îngrijea la fiecare început de an cu procurarea condicelor de stare civilă necesare bisericilor din oraș și județ, pentru înscrierea născuților, căsătoriților și decedaților⁴³. Pentru evidența veniturilor și cheltuielilor, Dvornicia din Lăuntru trimite ocîrmuirii și magistratului două condici șnuruite și întărite cu pecetea dvorniciei, iar la sfîrșitul anului sînt restituite cu completările respective.

³⁹ Regulamentul Organic în Țara Românească, ed. 1847, cap. IV, p. 159—170.

⁴⁰ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 19/1842, f. 58.

⁴¹ Idem, dos. nr. 7/1838, f. 4.

⁴² Arh. St. Dîmbovița, fondul Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 2202/1831, f. 36 ; fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 12/1843, f. 36 ; dos. nr. 2/1842, f. 2 ; dos. nr. 9 1833, f. 1.

⁴³ Idem, dos. nr. 37/1833, f. 52.

Aprovizionarea cu piine a orașului stătea în atenția magistratului, care încheia contract cu brutarii din oraș pentru fabricarea piinii, stabilind prețul pentru „cea bună de cite 12 parale ocaua și mai proastă pâ parale 10“. Primul brutar cu contract al orașului după anul 1831 a fost ceauș Hristodorescu. Acesta nu respecta clauzele „legăturii contractului, vinzînd piine necoaptă, cu totul proastă fiind de nesuferit“. După moartea acestuia, moștenitorul său Ioan Hristodorescu a vîndut grîul din magaziile brutăriei și din „hambarele de la moara Fusii, lucrătorilor pentru a scoate piine cu îndestulare și bună, pentru a nu pătîni hălăduitorii orașului“. De la an la an prețul la grîu se ridică și brutarii au primit aprobarea de la magistrat pentru a vinde piinea mai scump. Prețul piinii a fost în continuă creștere, jîmbra vînzîndu-se în anul 1832 cu 12 parale, în 1843 cu 13 parale iar în 1844 cu 14 parale ocaua⁴⁴.

Magistratul s-a preocupat pentru menținerea unei piini de bună calitate, mergînd prin brutării și amendînd pe cei care făceau piine necoaptă.

În Tîrgul de Afară sînt slobode de a vinde și „pităresele, covrigăresele și simigii“⁴⁵.

Aprovizionarea orașului cu carne se realiza prin încheiere de contracte de către magistrat cu diferiți negustori pe o perioadă de un an. În anul 1831, Ioan Tolea și Constantin Vameșu se angajau să aprovizioneze orașul cu „carne bună grasă spre a nu fi norodu în lipsă“. Prețurile erau stabilite la 14 parale pentru carnea de vacă și 24 parale pentru cea de miel, în Tîrgul de Afară fiind slobod oricine va vrea să taie vinerea.

Actele vremii reliefează faptul că „orașenii cei mai cu stare puteau să cumpere carne, iar sărăcimea în prea puține rînduri au gustat-o“. Cele două scaune existente la Curtea domnească și mitropolie s-au dovedit a fi insuficiente pentru aprovizionarea populației cu carne, locuitorii de la marginea orașului solicitînd magistratului „a se așeza și în partea unde sînt ei șezători scaune de carne“. Locuitorii din cartierul Suseni se plîng că sînt „prea cu depărtare“ de scaunele existente și roagă să dea voe lui Canache Ion „să tae carne la prăvălia lui chir Costin zet Ivan Hoge“⁴⁶.

Aprovizionarea orașului cu sare se făcea de către negustori, aducînd-o din Telega și vînzînd-o pe seama Eforiei, cu zeciuală⁴⁷.

Între clauzele care figurau în contractul încheiat cu negustorii care aprovizionau orașul cu luminări, figura și aceea ca „luminările

⁴⁴ Ibidem, dos. nr. 10/1832, f. 2, 6, 71; dos. nr. 11/1835, f. 11; dos. nr. 11/1840, f. 18, 31; dos. nr. 18/1838, f. 96; dos. nr. 4/1845, f. 44; dos. nr. 12/1843, f. 33; dos. nr. 18/1836, f. 6.

⁴⁵ Idem, dos. nr. 12/1843, f. 33.

⁴⁶ Idem, dos. nr. 28/1832, f. 2, 3; dos. nr. 23/1837, f. 6; dos. nr. 18/1838, f. 7; dos. nr. 7/1839, f. 23; dos. nr. 28/1832, f. 3, 22; dos. nr. 7/1848, f. 12.

⁴⁷ Idem, dos. nr. 15/1835, f. 4, 7, 9, 10.

să fie albe, bune, din două părți seu de capră și o parte de vacă“. În anul 1839 aprovizionarea orașului Tirgoviște, Găești și întregul județ cu luminări a fost făcută de Ali Brăileanu Scodra, care cumpăraseră din timp 17.000 oca seu, obligînd magistratul să facă contract cu el. În general contracții nu se preocupau pentru a face luminări de calitate. Astfel la 22 iunie 1840 Sfatul Orășnesc se plîngea cîrmuirii că „au ajuns orașul să se slujească cu luminări de seu puturos, încît o luminare de parale 12 cîrghînd nu ține mai mult decît două ceasuri“⁴⁸.

Dintre veniturile mai importante care intrau în caseria magistratului semnalăm zeciuiala patentarilor corporației meseriașilor, negustorilor, muncitorilor, zeciuiala ce se face de la cărămida aflată pe moșia orașului, paraua cutii Tirgului din Aafară, embaticuri, ștrafuri etc.⁴⁹.

Acsizele sînt importante surse de venituri pentru casa orașului. Ele constau din taxe care se plăteau de cei care introduceau, spre vînzare în oraș, tutun, rachiu și vin. În anul 1835, Costache Gogu, însărcinat cu stringerea taxelor, se plîngea că în afară de barierele de la străzile cunoscute la intrarea în oraș sînt „uliți mai multe“, pe unde se putea intra cu băuturi. Sustrageri de la plata acsizelor sînt numeroase. În afară de cei care veneau cu băuturi în oraș pentru vînzare, mai erau obligați să plătească această taxă și orășenii care „pe lingă puținele prune ce au prin grădinile lor, aduc din afară, prin bariera orașului, sume însemnate și le lucrează la casele lor și tot rachiul acela așezîndu-l prin a lor pivniți și magazii“, se eschivau de la plata taxei⁵⁰.

În perioada de care ne ocupăm sînt impuse probleme de sistematizare a orașului, acestea izvorînd din necesitatea de a găsi o cale de adaptare la cerințele dezvoltării economice. Se prevedea limitarea extinderii orașului, stabilirea unei rețele de străzi principale, pietruirea și lărgirea ulițelor, „așternerea cu caldarîm de piatră spre a scăpa de multul noroi“ și acoperirea caselor „numai cu șindrila și olane“⁵¹.

Preocupările magistratului de sistematizare a orașului sînt cu greu traduse în viață. S-au aliniat clădiri, s-au închis ulițe și ulicioare, s-au nivelat străzi, dar în ansamblu nu s-a realizat o sistematizare masivă a orașului. În acest proces au fost incluse și satele existente pe moșia orașului. Din jalba mai multor locuitori din satul Ulmi-Curi înaintată magistratului la 5 aprilie 1838 reiese că „li s-au stricat casele pentru a le așeza pe linie și neputîndu-și construi altele au ernat prin coșaruri“⁵².

S-au amenajat „patru cișmele la locuri convenite spre a fi și înfrumusețare și ajutor obștii“, stringîndu-se bani pentru procurarea cărămizii

⁴⁸ Idem, dos. nr. 6/1842, f. 37 ; dos. nr. 15/1839, f. 28, 49 ; dos. nr. 15/1840, f. 1.

⁴⁹ Idem, dos. nr. 28/1844, f. 128, 129.

⁵⁰ Idem, dos. nr. 10/1835, f. 1 ; dos. nr. 19/1838, f. 1.

⁵¹ Idem, fondul Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 2202/1831 : f. 1 ; fondul Primăria or. Tirgoviște, dos. nr. 1/1839, f. 68 ; dos. nr. 1/1844, f. 38 ; dos. nr. 17/1838, f. 33.

⁵² Ibidem.

necesare la boltitul olanelor. folosindu-se și material de la biserica pustie numită Coconi. Antofie zidar se angajează să construiască o cișmea la Tirgul de Afară, „în făptura cișmelii ce este părăsită în dreptul sfintei Mitropolii”⁵³.

O preocupare deosebit de importantă a magistratului este construcția unui pod peste riul Ialomița, situat în apropierea actualului pod de pe strada Mihai Bravu. Acest pod era necesar fiindcă „orașul cearcă cea mai mare piedică la trecerea Ialomiții, mai virtos cînd din ploi se mărește eșind din matca ei”. Din jurnalul încheiat de sfatul orășănesc reiese că evaluarea construcției podului se ridică la suma de 20 000 lei, din care 10 000 lei se dădea din casa magistratului, iar „cealaltă sumă să analoghisească pe toată obștea ce se află hălăduind pe moștenirea orașului”, urmînd să fie scutiți de orice taxă la trecerea pe pod, iar „străinii călători vor plăti o taxă ce o va chibzui Departamentul din Lăuntru”.

Atît în orașul Tirgoviște, cît și în satele aflate pe moștenirea orașului s-au făcut liste cu sumele care urmează să se depună pentru construcția podului. Departamentul din Lăuntru desemnează pe „calfa inginerească Pihelsi Lorizeca a veni acolo ca să cerceteze podul clădirii și întemeierea ce s-a chibzuit a se face”.

Departamentul Pricinilor din Lăuntru poruncește magistratului „ca să se tocmească lucrarea podului cu meșteri cît se va putea cu mai bună știință ca să se săvîrșească cu toată ceruta temeinicie și cu parmalic mai temeinic”. Ivașcu murar și Gheorghe Duțoiu „s-au tocmit prin contract pentru a face podul”. Lemnele necesare pentru construcție se aduc din pădurea Gorneasca satul Gemenile.

Construcția podului de pe riul Ialomița, începută în anul 1837, a fost terminată de abia în cursul anului 1840. Cauzele care au determinat ca lucrul la pod să dureze mai mult au fost cauzate de părăpărșirea lucrului de către meșterii podari, cărora nu li s-au plătit salariile. Din raportul trimis de magistratul orașului la 24 iulie 1839 reiese că „sătenii din satele Rîncaciov și Mănești, situate în ocolul plășii Dîmbovița, ce sînt tocmiți să lucreze la podul ce se construiește pe riul Ialomița, de trei săptămîni n-au venit să lucreze”. În luna octombrie magistratul cere sprijin ocîrmuirii „să aducă acele sate să intre în lucrare”. O altă cauză pentru care nu s-a terminat construcția podului la timp a fost „lipsa hierului și nu au putut isprăvi cu desăvîrșire legătura podului ce a rămas numai înșirate”⁵⁴.

La venirea în Tirgoviște a lui Alexandru Ghica, domnul Țării Românești vizitează și podul ce se construiește pe riul Ialomița și cu această ocazie „au poruncit ca prin mijloace cît se poate de grabnice

⁵³ Idem, dos. nr. 11/1833, f. 4 : dos. nr. 41/1847, f. 17, 35 : dos. nr. 22/1840, f. 75.

⁵⁴ Idem, dos. nr. 9/1837, f. 2, 50, 52, 81, 86, 214, 274, 275, 311 ; dos. nr. 1/1837, f. 2.

să se sfirșească podul“. Acesta s-a terminat în anul 1840 când „meșterul Vasile desăvirșea construcția podului“, toate cheltuelile ridicându-se la suma de 20526 lei, mai mult decât se prevăzuse ⁵⁵.

O altă realizare însemnată la înfrumusețarea orașului este și înființarea unei „plimbări publice“, situată la capul podului de pe riul Ialomița. Magistratul s-a îngrijit de plantarea unui număr însemnat de salcimi, tei, și brazi. În interiorul grădinii publice s-a construit un chioșc cu o cafenea, dată cu chirie în folosul casii magistratului. Din raportul înaintat de Sfatul Orășănesc către Departamentul Trebilor din Lăuntru reiese că acest parc este luminat cu „patru felinare“, procurate cu cheltuiala magistrului. Începînd cu toamna anului 1840 s-a angajat un pățnic la grădina publică cu o simbrie de 60 lei pe an ⁵⁶.

Prin punerea în aplicare a Regulamentului Organic în anul 1831, s-a înființat și Ocirmuirea Județului Dimbovița, care, prin schimbările de denumire avea să devină mai târziu Prefectura județului. Pe plan central primea dispoziții de la Departamentul din Lăuntru, supraveghea și controla activitatea magistratului, judecătoreii, poștii și a subocirmuirilor de plasă.

Judecarea pricinilor politicești, criminalicești, de vini polițienești din orașul Tirgoviște și județul Dimbovița intrau în atribuțiile judecătoreii. Personalul este format dintr-un prezident și doi judecători. Primul prezident al judecătoreii a fost Radu Cornescu.

Poșta avea un rol însemnat și în organizarea legăturilor dintre autoritățile centrale și teritoriale, avînd în frunte un căpitan. Cei 14 cai existenți la poșta din Tirgoviște pășteau în ceairul aflat pe moșia orașului.

În anul 1836 Sfatul Administrativ ține o licitație pentru arendarea poștelor și, începînd de la 1 august 1836, drumurile Tirgoviște-Cîmpulung și București-Tirgoviște au fost arendate vornicului Manolache Florescu ⁵⁷.

Documentele consemnează în orașul Tirgoviște existența unei farmaciei ⁵⁸. Primul spițer menționat în documente a fost „Ignatie Gotwald“, urmat de Samuel Graeff. De asemenea, este menționată și o spițerie împărătească ⁵⁹.

În oraș se află și spitalul Mitropoliei, cu 350 paturi și un dulap de spițerie, care la data de 14 septembrie 1831 este obligat de Comisari-ceasca comisie din București să vîndă toate obiectele de lemn și de pămînt. În timpul administrației ruse au fost rechiziționate o serie de

⁵⁵ Idem, dos. nr. 9/1837, f. 219, 397 ; dos. nr. 13/1842, f. 135.

⁵⁶ Idem, dos. nr. 4/1841, f. 186 ; dos. nr. 26/1843, f. 264 ; dos. nr. 27/1844, f. 146, 195 ; dos. nr. 9/1837, f. 483, 484.

⁵⁷ Al. Cebuc-C. Mocanu, *Din istoria transporturilor de călători din România*, Buc. 1967, Ed. Științifică, p. 67.

⁵⁸ Arh. St. Dimbovița, fondul Primăria or. Tirgoviște, dos. nr. 25/1843, f. 51 ; dos. nr. 18/1845, f. 68 ; dos. nr. 3/1832, f. 2.

⁵⁹ Idem, dos. nr. 18/1845, f. 68.

locuințe în care „s-a făcut spital pentru ostași“. Din porunca Departamentului din Lăuntru „privitoare la ocrotirea sănătății publice“, reiese că trebuiau luate măsuri urgente pentru închirierea unei case necesară spitalului veneric, care să nu depășească 1000 lei chiria pe an și 900 lei cumpărătoria a 15 paturi cu așternuturile respective. Bădița Constantin și soția sa au fost angajați la „spitalul ce s-au întocmit într-acest oraș pentru pătimașii de boala venerică, primind ca simbrie 80 lei pe lună“⁶⁰.

În calitate de doctor al ocrugului Dimbovița este Stobel, care în anul 1832 solicita magistratului „a face cercetare printre bărbierii care sînt vrednici de luat cu băgare de seamă și adunător de folos la vreme de trebuință a lua sînge, a scoate gloanțe, a îndrepta mîini și picioare frînte și alte cite se mai ating de această meserie. Ca umare, mai mulți locuitori cu înscrișuri diferite menționează că „Ioniță bărbieru de aici din orașul Tîrgoviște, este meșter și destoinic de luarea singelui. la scos de măsele“⁶¹.

În anul 1841 a fost numită moașă oficială Marioara Olivineanca. „care prin desăvîrșirea învățăturilor și a practicii ce au făcut în această știință au înfățișat și diploma ce au primit de la institut“. În anul 1842 magistratul a fost obligat „să orînduiască o leafă de 60 lei pe lună lui Ioniță Șerbănescu, chirurg în Tîrgoviște“. În fiecare an părinții mergeau la medicul ocrugului cu „copii spre vacînuire în apărarea sănătății crudelor odrasle despre boliciunea vărsatului“⁶².

Administrația orașului Tîrgoviște avea de făcut față cu greu incendiilor atît de frecvente, favorizate de materialul ușor inflamabil din care sînt construite majoritatea clădirilor.

Pentru localizarea și strîngerea focului magistratul a obligat „a avea fiecare prăvălie cite o puțină cu apă, o cange și un topor și la a șasea prăvălie cite o scară“.

Sfatul orășănesc se ocupa cu angajarea și supravegherea coșarilor în cele două mari despărțituri ale orașului numite vopseaua neagră și roșie, cu obligația ca să „fim datori pe toată săptămîna joia și sîmbăta a merge pe la case spre măturatul coșurilor“, pentru preîntîmpinarea incendiilor.

Din porunca Departamentului din Lăuntru reiese că s-au expedit magistratului prin Gheorghe Sasu cărăușu, una tulumbă cu toate ale ei, doi drugi mari de lemn, una cumpănă hier și una țevă de alamă care trage apa dintr-însa“, iar în 1839 Stan militar tulumbagiu se angajează la comanda focului cu 300 lei pe an, iar Tudor sin Sandu din Tîrgoviște și Radu sin Duță din Drăgănești, sacagii cu o tocmeală de 315 lei.

⁶⁰ Idem, fondul Ocîrmuirea jud. Dimbovița, dos. nr. 2189/1831, f. 14, 19, 20 ; fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 36/1834, f. 1 ; dos. nr. 5/1848, f. 6.

⁶¹ Idem, dos. nr. 13/1832, f. 1, 6.

În anul 1840, orașul se împarte în patru vopsele, adăogindu-se la cele menționate culoarea verde și albastră, iar casele erau obligate „să aibă tăblițe cu numărul casei și culoarea vopselei și locuitorii să aibă cângi și topoare pentru preîntâmpinarea focului, tulumba și sacalele să fie date sub directa îngrijire a poliției“.

Situația existentă în anul 1840 a instrumentelor de foc este următoarea :

„O tulumbă pusă pe două roate cu cele trebuincioase, cu calu negru și hamurile lui, cu un tulumbagiu, două sacale mari, legate cu hier cu doi cai murgi cu hamurile lor, cu două doniți și doi sacagii, 10 cângi cu coadele lor și 10 topoare cu coadele lor“⁶².

O altă instituție a administrației orășănești, subordonată direct magistratului este poliția. Aceasta avea în atribuțiile sale ordinea publică, îndeplinirea hotărârilor judiciare, evidența arestațiilor, confecționarea cătușelor etc., iar „articolele de întâia trebuință, care sînt asigurate să se urmeze întocmai după coprinderea contractelor încheiate“⁶³. Din raportul Sfatului Orășănesc, înaintat Ocîrmuirii județului Dimbovița reese că intră în obligația polițaiului de a controla pe negustorii din oraș să aibă topor, cange și o puțină veșnic plină cu apă, pentru prevenirea incendiilor“⁶⁴.

Începînd cu anul 1833 sînt preocupări pentru construcția unei închisori. Din porunca Departamentului din Lăuntru reiese că Ocîrmuirea județului să pregătea „să puie în lucrare materialele trebuincioase pentru această temniță, ca la primăvara viitoare să se înceapă și clădirea lor“. Pe plan local însă nu s-au luat măsuri, astfel că la 4 iunie 1838 temnița este „foarte strimtoasă și igrasioasă și s-au făcut punere la cale de a se face deosebită din nou clădire pentru arestatele femei“, căci „arestul poliției este bordei în pămînt, învelit pe deasupra tot cu pămînt“. Pentru localul Arestului poliției se „dă suma de 2.263 lei necesari pentru facerea din nou a împrejmuirii și a umblătorii meremetului bordeiului și plata lucrătorilor cu toate materialele trebuincioase“. La data de 3 iunie 1844 se încheia un contract cu Marin Panaiot și Ilie Lefter pentru „lucrarea clădirii încăperii polițienești, închisorii din orașul Tirgoviște în schimbul sumei de lei 26 800, cu condiția ca temnița să se construiască după un plan, încăpătoare de 60 arestați, cu o întindere prin zidurile împrejmuirii de 25 stinjeni în lungime și 13 stinjeni în lățime“. Se prevede construcția unei infirmerii numită „odaia spitalului, unde se vor așeza paturi de scîndură de brad“⁶⁵.

⁶² Idem, dos. nr. 18/1841, f. 1 ; dos. nr. 3/1842, f. 95 ; dos. nr. 13/1833, f. 2. dos. nr. 10/1840, f. 1 ; dos. nr. 37/1835, f. 19 ; dos. nr. 18/1839, f. 11 ; dos. nr. 7/1840, f. 10 ; dos. nr. 19/1840, f. 12.

⁶³ Idem, dos. nr. 9/1833, f. 9, 11, 44 ; dos. nr. 12/1843, f. 44.

⁶⁴ Idem, dos. nr. 18/1839, f. 5.

⁶⁵ Idem, dos. nr. 25/1833, f. 3 ; dos. nr. 20/1838, f. 13 ; dos. nr. 19/1899, f. 3, 4 ; dos. nr. 16/1842, f. 6 ; dos. nr. 23/1844, f. 101, 102.

Locul pe care avea să se construiască închisoarea a fost în „Curtea gospod“ (Curtea Domnească), cu avizul magistratului orașului, ocîrmuitorului și arhitectului Melic, care conducea lucrările de construcție. După venirea domnului Bibescu, în vara anului 1844, lucrările au sistat, dîndu-se poruncă „a se clădi temnița într-alt loc“⁶⁶.

La începutul anului 1845, Alecu Cioranu din mahalaua sfîntul Dimitrie vinde magistratului orașului cu zăpis un teren în fața Uliții Mari, „în lățime stînji 24, iar în lungul merge din fața uliții pînă în locul Bărăției stînji 36“, pentru clădirea temniței⁶⁷.

Sumele alocate pentru construcția temniței sînt insuficiente. La 12 aprilie 1845, din porunca ocîrmuirii, s-a făcut un împrumut de 3.500 lei de la Comisia Tîrgului Găești și 3.400 lei de la Tîrgul Potlogi pentru terminarea lucrărilor. În ianuarie 1846, s-au pus în lucrare facerea ușilor, ferestrelor și paturilor, an în care Melic arhitectul „au făcut cunoscut magistratului că, revizuiind această clădire, au găsit-o întru toate lucrată potrivit contractului și povăturilor date de mai înainte antreprenorilor“. În fața ușii ca emblemă este „un vultur de tinichea poleit și lanțurile de fier așezate deasupra temniței“⁶⁸.

În perioada de care ne ocupăm, Tîrgoviștea este vizitată de personalități culturale și politice din țară și străinătate. La 14 mai 1832, ocîrmuirea anunță magistratul „a păzi buna rînduială, căci este a veni pe aici Înalt Excelenția Sa Împuternicit Prezident al divanurilor“⁶⁹.

Venirea lui Pavel Kiselev a avut loc, după cum ne informează un sgrafit de la biserica Sfinții Voievozi⁷⁰, la 24 iunie 1832. Ea s-a soldat cu schimbări administrative importante, înlăturîndu-se „prezidentul și sfatul orășenesc pentru inactivitate și numeroase nereguli“⁷¹.

În perioada următoare vizitele sînt mai puține și mai ne semnificative. Astfel se întîlnește vizita „general leutenant Sanin“, care trece prin Tîrgoviște spre Pucioasa la 15 mai 1833, precum și alte oficialități militare ruse ca „d. ghegeneral divizion“⁷², căruia i s-a pregătit casa stolnicului Răducanu Cornescu pentru găzduire. Documentele consemnează și trecerea domnului Alexandru D. Ghica, în cursul anului 1834, cu ocazia deplasării spre una din moștile sale situate în județ. Alexandru D. Ghica este întîlnit și la începutul lunii august 1839 la Tîrgoviște vizitînd „podul ce se face peste apa Ialomiții“. Cu această ocazie domnul se interesează de desfășurarea lucrărilor de construcție: „la plecarea înălțimii sale de aici din oraș prin grai a poruncit acestui sfat ca să

⁶⁶ Ibidem, f. 142.

⁶⁷ Idem, dos. nr. 23/1844, f. 142, 256.

⁶⁸ Ibidem, f. 29, 246.

⁶⁹ Idem, dos. nr. 2/1837, f. 4.

⁷⁰ Radu Gioglovan și Mihai Oproiu, *Repertoriul inscripțiilor din jud. Dîmbovița. I. Tîrgoviște*. (ms): N. Iorga. *Studii și Documente*, XV, p. 359, Nr. 1030. Este localizat din greșeală la biserica din Sirbi.

⁷¹ Arh. St. Dîmbovița, Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 11/1832, f. 3.

⁷² Idem, dos. nr. 7/1833, f. 4, 2; dos. nr. 35/1834, f. 1.

trimită listă de bani ce mai sînt rămășiță din sineforaua podului de peste apa Ialomiții“⁷³.

Ecouri ale acestei vizite se întîlnesc și în anul 1840 cînd secretarul sfatului orășănesc vorbea despre „venirea prea înălțatului nostru domn aici în capitală (capitala județului n.n.), aflîndu-se cancelaria în casele lui d. Mihail Vlădescu, fostul prezident al sfatului și suspendarisit, iar el aflîndu-se la casa locuinței prea înălțatului nostru domn“⁷⁴. După mai mulți ani, atenția domnului Țării Românești se îndreaptă spre vechea capitala și aceasta a reprezentat un prim pas ce s-a amplificat în domnia lui Bibescu.

I. H. Vaillant, francez legat cu sufletul de țara noastră, în ampla sa lucrare referitoare la România, amintește despre vizita făcută aici. El a admirat orașul cu barierele albe, bisericile în ruină, care reprezntau vechea capitală a voievozilor, unde nu mai este nimic din ceea ce a fost și n-a păstrat spre amintire decît puține rămășițe ale castelului lui Mircea, Vlad și Mihai, a căror glorie fanarioții n-au putut niciodată să-i păteze strălucirea. Vizitînd palatul, Vaillant „a măsurat curtea de o sută măsuri pătrate, s-a cufundat în mijlocul ruinelor nevăzînd decît subterane pe jumătate, bolți dărîmate, coridoare astupate prin năruirea zidurilor. Îl impresiona un singur turn rămas în picioare și aproape intact, dar scara care conducea către creneluri a fost luată, știînd totuși că avea 60 de picioare înălțime și 30 măsuri pătrate“⁷⁵.

Ruinele Curtii domnești au fost imortalizate de către Michel Bouquet, ceea ce dovedește prezența sa prin oraș⁷⁶.

Spre deosebire de predecesorii săi, Gheorghe Bibescu acordă o atenție deosebită Tirgoviștei. La 14 august 1844, ocîrmuirea se adresa magistratului anunțînd venirea sa la Tirgoviște și atrăgea atenția ca „să fie primit la bariera din marginea orașului de către domnul prezident cu mādularile și starostele de patentari și cu neguțătorii corporațiilor întru întîmpinare și petrecerea mării sale pînă la casele ce se pregătesc pentru primire, indemnîndu-se a se face luminarea orașului, iar locuitorii a-și lumina fiecare casele lor întru cînstea și dovada pătrunzătoarei bucurii, căci m-am învrednicit a dobîndi pe înălțimea sa în cite seri se va afla în acest oraș“⁷⁷.

Era prima vizită întreprinsă de Gheorghe Bibescu la Tirgoviște și, cu siguranță, el a ajuns în oraș în seara zilei de 20 august, fiind găzduit de Sache Poroineanu, prezidentul Sfatului Orășenesc. A doua zi dimineață, după cum menționează un sgrafit de la biserica domnească „*au venit Gheorghe Bibescu ro(ie)r(o)d aici în biserica domnească și l-au*

⁷³ Idem, dos. nr. 9/1837, f. 223 : dos. nr. 9/1837, f. 223.

⁷⁴ Idem, dos. nr. 21/1840, f. 1.

⁷⁵ I. D. Vaillant, *La Roumanie...*, tom. III, Paris, 1844, p. 318.

⁷⁶ Biblioteca Acad. R.S.R., Cab. Stampe, A.G.V. 360.

⁷⁷ Arh. St. Dimbovița, fondul Primăria or. Tirgoviște, dos. nr. 7/1844, f. 104.

întîmpinat cu evanghelie pop(a) Ioan Dionisie și popa Ioan psaltistul“⁷⁸. Data trebuie considerată ca fiind foarte precisă, această zi constituind un eveniment însemnat pentru prelații bisericii. Probabil în ziua următoare, 22 august, domnul a mers la Mănăstirea Dealu, fiind întilnit la 23 august din nou în Tirgoviște“. Evenimentul a fost consemnat și de gazeta oficială „Vestitorul Românesc“, care sublinia că domnul a vizitat Mitropolia, Turnul Chindiei și biserica ce a rămas din vechea curte domnească. Cu acest prilej a poruncit „a se drege și a se preînnoi îndată aceste falnice ziduri, ca să scape de ghearele vremii și să slujească de pomenire mîngîietoare pentru țărîna vitejilor ce le-au întemeiat și de îndemn puternic urmașilor ca să-și aducă aminte ce au fost și ceea ce pot fi“⁷⁹.

Domnul a constatat starea importantelor monumente și a schițat liniile principale ale viitoarelor sale intervenții de restaurare.

În zilele de 4, 5, 6 septembrie 1846 domnitorul Gheorghe Bibescu vizitează din nou Tirgoviștea. Au fost iluminate ruinele palatului domnesc, cîrmuirea, tribunalul, poliția și magistratul orașului „cu 6980 ulcele cu cîte 27 dramuri seu“⁸⁰. În cortegiul domnului se întilnea și tirgovișteanul Grigore Alexandrescu⁸¹. Vizita a fost repetată în anul următor, cînd deja erau începute lucrările de restaurare la Turnul Chindiei de către arhitectul Ioan Schlatter⁸².

În același an orașul este vizitat și de mitropolitul țării, ceea ce dovedește că devenise un „punct de trecere obligatoriu prin importanța sa în această perioadă de redeșteptare națională“⁸³.

Cultura românească a căutat în această perioadă noi făgașe caracterizate prin promovarea unei ideologii naționale și un pronunțat proces de laicizare, realizînd progrese însemnate în toate domeniile.

Îmbrățișînd ideile întregii țări, Tirgoviștea a devenit pentru această perioadă un „oraș de legendă“ cu rol de simbol pentru trecutul glorios. În poezii, descrieri, desene, ruinele vechei capitale trec granițele țării. Asupra Tirgoviștei s-au îndreptat pe plan cultural ochii țării întregi, orașul cu ruinele și tradițiile sale ocupînd un loc însemnat în istoria romantismului românesc. Din această cauză atenția noastră se îndreaptă nu spre ceea ce a reprezentat Tirgoviștea pentru romanticii vremii, ci

⁷⁸ Radu Gioglovan și Mihai Oproiu, *op. cit.*; v. și I. Cristache Panait și Panait I. Panait, *Sgrafite în biserica Curții domnești din Tirgoviște*, în „Glasul bisericii“, nr. 9—10/1966.

⁷⁹ „Vestitorul Românesc“, nr. 68 din 29 august 1844.

⁸⁰ Arh. St. Dimbovița, fondul Primăria or. Tirgoviște, dos. nr. 58/1846, f. 13.

⁸¹ Dir. Arh. St. Buc., fondul Minist. Instr. Publice, dos. nr. 1749/1845, f. 441—443.

⁸² P. Chihaia, *Două rapoarte ale arh. Ioan Schlatter din anul 1847*, în „Biserica Ortodoxă Română“, an LXXXVI, nr. 3—5/1968, p. 496. Referitor la restaurarea Curții domnești vezi și articolul lui C. Manolescu și M. Oproiu, *Istoria post-voievodală a Curții domnești*, în „Studia Valachica“, p. 192—195.

⁸³ Dir. Arh. St. Buc., fondul Minist. Instr. Publice, dos. nr. 1749/1845, f. 443.

spre ceea ce au reușit să realizeze tirgoviștenii în cadrul orașului.

În perioada regulamentară, școala a fost instituția cea mai statornică în luminarea locuitorilor, grupînd în jurul său pe toți oamenii înaintați din oraș. Înființată în 1833, școala națională condusă cu competență și pricepere de Mihail Drăghiceanu, s-a impus în conștiința locuitorilor ca cel mai important lăcaș de cultură lichidînd aproape numeroasele școli particulare de pe lângă biserici. Desfășurînd o activitate rodnică școala națională a pregătit numeroase generații de elevi conștienți de rolul său în societatea românească. Începînd din septembrie 1847 alături de Mihail Drăghiceanu a activat și Grigore Vlădescu, participant la revoluția de la 1848.

Școlile particulare din această perioadă au fost instabile, cu un număr redus de elevi, întîlnindu-se școlile conduse de Ghiță, fiul lui Guță țircovnicul, și de Răducanu, cîntăreț la biserica Țirgului.

Se mai cunosc: școala grecească, școala franceză a lui Quiuquiurni și școala de cîntăreți bisericești a lui Gheorghe de la Mitropolie, dar funcționarea lor este sporadică și numărul elevilor este destul de redus⁸⁴.

În anul 1840, la Școala normală din Tirgoviște se înființează prima bibliotecă din oraș. Departamentul Treburilor din Lăuntru poruncește magistratului să înzestreze școala „cu orice cărți s-ar publica, ce s-au dat în tipar în limba românească, ori tîlmăcite sau compuse de autori și a se face și un dulap pentru bibliotecă“.

De la acelaș departament se primesc instrucțiuni pentru evidența cărților, profesorul școlii înregistrîndu-le într-un catalog „arătător de numărul și numirea cărților însemnate“⁸⁵. În perioada următoare se vede o preocupare pentru înzestrarea bibliotecii cu cărți. În bugetul sfatului orașenesc erau prevăzute sume speciale pentru aprovizionarea bibliotecii.

Avînd un învățător activ în persoana lui Mihail Drăghiceanu, la Tirgoviște se înființează o societate culturală care grupa pe principalii intelectuali ai orașului. La discuții participau Mihail Drăghiceanu, C. Fusea, I. Fusea, C. Alexandrescu ș.a., citînd și analizînd din operele scriitorilor francezi și greci⁸⁶. Dintre ei, Mihail Drăghiceanu reușește să aducă o contribuție însemnată, alcătuiind o hartă a județului, aducînd modificări celor existente, stabilind cu precizie „poziția sau depărtarea satelor, adevărata lor numire, direcția riurilor și a drumurilor celor mari, cum și ocolul județului“⁸⁷.

Tirgoviște a reprezentat o însemnată sursă de inspirație pentru poezia romantică. Începuturile se datorese lui Iancu Văcărescu, urmat

⁸⁴ Mihai Oproiu, Toma Svințiu, *Învățămîntul public și particular din orașul Tirgoviște în perioada regulamentară*, în „Acta Valachica“, 1971, p. 319—331.

⁸⁵ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria o. Tirgoviște, dos. nr. 17/1840, f. 1, 10.

⁸⁶ Idem, dos. nr. 23/1848, f. 3, 8, 15, 17.

⁸⁷ V. Drăghiceanu-M. Drăghiceanu, *Viața închinată binelui public*, Buc., p. 8; Dir. Arh. St. Buc., fondul Minist. Instr. Publice, dos. nr. 6071/1838, f. 118.

de Ion Heliade Rădulescu și Grigore Alexandrescu. Legați de oraș, ei au contopit în operele lor unele din legendele care circulau în prima jumătate a secolului în legătură cu ruinele Tîrgoviștei.

Din această perioadă este cunoscut și un manuscris dintre anii 1828—1848, cu mai multe poezii românești, compuse și adunate de Grigore Andronescu sârdarul, ce îndeplinea în oraș funcția de judecător. În paginile manuscrisului se întîlnesc versurile :

„Ruinurile din tine
te arată pã tine
Cã ai fost odatã
Tîrgoviște înaltã.
De aceea în tine
Zace acel înalt
Viteazu domnu îngropat
Astãzi însã pãrãsitã
În pustie lepãdatã
Supt un dealu numai de vie
Ce e plin de veselie“⁸⁸.

Locul cel mai însemnat l-a ocupat în această perioadă problema monumentelor, care devenise acută, numeroase dintre ele fiind în stare de ruină. Coștiința valorii vestigiilor naționale este tot mai clară, găsindu-se contururi precise. Pe această linie se înscrie nemulțumirea exprimată în pitacul lui Răducanu Cornescu din 1832, care, văzînd „sãpîndu-se dinaintea porții Curții domnești și astupîndu-se drumul ce merge pe dedesubtul clopotniței, lucru cu totul împotriva buneii orînduiei“⁸⁹, protestează cerînd a se opri acest lucru.

Interesul pentru monumentele orașului au crescut prin atenția acordată de poeți, scriitori, pictori. Vizitele diferitelor personalități și oameni de cultură au făcut ca încercările pentru păstrare să crească. Primul loc îl ocupă Curtea domnească, care mai păstra încă „documente îndestule, atît pentru biserica domnească, cit și pentru bisericile Sf. Vineri de Sus și Sf. Vineri de Jos“⁹⁰. În mintea locuitorilor casele domnești aveau locul bine precizat, cunoscîndu-se încă unele elemente vechi ca „groapa pivnițelor tunelului“. Deși interesul pentru monumente a crescut, atenția este acordată celor mai importante, în timp ce altele, aflate într-o stare înaintată de ruină, sînt dărîmate. Aceasta este situația „pustiitei biserici numită Coconi“, situată probabil în cadrul curții domnești, cãreia i se pecetluște soarta, hotãrîndu-se „dãrîmarea bise-

⁸⁸ Biblioteca Acad. R.S.R., ms. nr. 280.

⁸⁹ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 4/1832, f. 7.

⁹⁰ Idem, dos. nr. 5/1845, f. 22, 23.

ricii pustii“. Această lucrare se face greu căci „această zidire est înche-gată dă mulțimea anilor și împietrită de felul ei“. Demolarea bisericii a început în martie 1846. cărămida obținută fiind folosită la placarea olanelor pentru aducerea apei în oraș⁹¹.

Mitropolia recomandă a se aduna materiale și de la „celelalte cinci biserici tot d-acolo“ ce erau pustii. Unele au continuat să rămână pustii, cum este cazul bisericii Vârzarului din mahalaua Sf. Gheorghe. Mai erau unii care găseau „dinaintea curții caselor sale din Ulița Mare unde ...se aflau niște ziduri înalte de biserică pustii după vremurile vechi, care aceste ziduri fiind cu totul slabe, totdeauna, atit eu cît și trecă-torii pe drum sînt în pericol...“. solicitînd ca acea cărămidă să fie dată și folosită de biserică din satul Brătești⁹².

Deși n-au înțeles în mod clar ceea ce trebuia să facă, intervențiile de reparare stricînd de multe ori forma inițială, măsurile luate au per-mis păstrarea vechilor vestigii. Îvingînd greutățile momentului 1821, cînd turcii au distrus o mare parte din monumentele orașului, ele au fost reparate rînd pe rînd. În această perioadă atenția a fost acordată bisericii Sf. Voevozi, unde Avram Ion, cofetar „au învelit acest sfînt lă-caș din nou, au tencuit-o, au ridicat turlă de dinainte, au zugrăvit-o pe dinăuntru și pe afară adăugînd clopotul cel mare și așezîndu-le sus, aș-ternînd caldarîm în fața bisericii și alte podoabe“⁹³.

Acestei perioade de dezvoltare a orașului îi corespunde și construc-ția bisericii Oborul Vechi, purtînd hramul Izvorul Tămăduirii. Construc-ție mai modestă, ea este ridicată de meșteșugarii și negustorii grupați în obor, ce jucau un rol economic important în oraș. Începută în 1832, este terminată la 30 iulie 1833⁹⁴.

În această perioadă muzica a avut un caracter predominant reli-gios. În oraș erau menționați cîntăreți „după muzica cea nouă“. Se în-tilneau și școli care pregăteau cîntăreți bisericesti, cum e cazul școlii de la Mitropolie. Este cunoscută în această perioadă prezența lui Paraschiva paharnicul vestit lăutar menționat în documente. Se vorbește chiar des-pre prezența unei orchestre care a executat cu diferite ocazii uverturi „în maniera lui Berlioz“.

Teatrul a fost mai slab reprezentat. În anul 1836 se juca piesa „Extremele se ating“ de Teohari Galdescu, la care participă și Stanislav Bellanger. Desfășurat într-o poiană din apropierea orașului spectacolul s-a bucurat de succes deplin⁹⁵. Sub această influență s-a organizat un

⁹¹ Idem, dos. nr. 24/1844, f. 103; dos. nr. 68/1846, f. 2, 23, 24. Biserica se mai numea și sf. Vineri Veche, iar nu sf. Ecaterina.

⁹² Ibidem, dos. nr. 7/1844, f. 74; dos. nr. 24/1844, f. 19.

⁹³ Radu Gioglovan-Mihai Oproiu, *op. cit.*; N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. XV, p. 357, nr. 1020.

⁹⁴ N. Iorga, *op. cit.*, p. 92.

⁹⁵ C. Manolescu, *Primul spectacol de teatru la Tîrgoviște*, în ziarul „Dîmbo-vița“, an IV, nr. 1128 din 9 oct. 1971.

teatru „În cinstea onomasticei măriei sale prea înălțatului nostru domn și pentru care se cheltuia suma de lei 128,56 sfanți“⁹⁶.

În oraș sînt cunoscuți zugravi și pictori de biserici, adevărate școli de pictură. S-au pictat icoane și interioare de biserici. Sînt cunoscuți, Avram zugravul, Pîrvu zugravul și Tănase Anghel⁹⁷. Activitatea cea mai importantă se leagă de numele lui Hagi Avram, care a pictat și repictat un număr însemnat de biserici.

Dînd o replică țirgovișteană gravurii lui Bouquet, Ioan Fusea a realizat un desen în cărbune și laviu, intitulat „Ruinele palatului de rezidență a prinților României în Tîrgoviște“⁹⁸.

Perioada regulamentară a impulsionat și în Tîrgoviște activitatea economică, administrativă, culturală și sanitară măsurile luate acum încercînd să distrugă vechea orînduire feudală și să dea orașului un aspect nou.

ANEXĂ :

LISTA CU PREZIDENTII (PRIMARI) ORAȘULUI TÎRGOVIȘTE DIN PERIOADA REGULAMENTARĂ *

1. Nicolae Andronescu, 1831 decembrie
2. Ioan Tolea, 1832 iunie 27
3. Ioan Tolea, 1833 noiembrie 11
4. Mihalache Vlădescu, 1836 octombrie 17
5. Mihalache Vlădescu, 1837
6. Naum Chirculescu, 1839 iulie 19
7. Costache Hiotu, 1839 octombrie 30
8. Ioan Melsiano (Costache Hiotu), 1840 octombrie 22
9. Costache Hiotu, 1842 decembrie
10. Polizache Paraiot, 1843 octombrie 20
11. Nicolae Brătescu, 1844 octombrie
12. Sache Poroineanu, 1846 octombrie 21
13. Dumitrie Borșescu, 1846 decembrie 2
14. Sache Poroineanu, 1847 septembrie 24

⁹⁶ Arh. St. Dîmbovița, fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 3/1842, f. 27.

⁹⁷ Radu Gioglovan-Mihai Oproiu, *op. cit.* Sînt înfilniți la biserica Lemnului, biserica Stolnicului și biserica Tîrgului ca pictori de icoane.

⁹⁸ Colecția de artă a Muzeului județean de istorie, inv. 230 2049.

* Arh. St. Dîmbovița, fondul Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 2202/1831, f. 36; fondul Primăria or. Tîrgoviște, dos. nr. 22/1832, f. 10; dos. nr. 20/1833, f. 11—12; dos. nr. 36/1836, f. 4; dos. nr. 33/1837, f. 8; dos. nr. 11/1839, f. 1; dos. nr. 17/1839, f. 22; dos. nr. 26/1840, f. 6; dos. nr. 19/1842, f. 4, 5, 36; dos. nr. 17/1843, f. 18—19; dos. nr. 19/1844, f. 9; dos. nr. 60/1846, f. 14; dos. nr. 65/1846, f. 2; dos. nr. 71/1847, f. 5.